

dos costats de la frontera entre Mèxic i els Estats Units. Les relacions de col·laboració entre els diferents membres participants han permès, segons les editores, compartir «recursos, poder i territori» (p. 236), a més de creuar fronteres nacionals, socials i culturals. Aquesta col·laboració transfronterera, multidisciplinària i feminista ha pogut desafiar relacions jeràrquiques, ha centrat l'atenció en temes d'investigació que impacten en la vida de

les dones i ha seguit una línia metodològica i d'anàlisi dirigida a aconseguir canvis en la societat. Per totes aquestes qüestions, la lectura del llibre esdevé molt recomanable, alhora que estimulants i enriquidora.

Anna Ortiz Guitart

Universitat Autònoma de Barcelona
 Departament de Geografia
 Anna.Ortiz@uab.es

AHMED, Sara (2004)

The cultural politics of emotion.

Edinburgh: Edinburgh University Press, 224 p.

ISBN 0-7486-1847-3

The cultural politics of emotion presenta una nova manera d'entendre el rol de les emocions en la constitució dels individus i els mons on aquests s'ubiquen. Examina com les emocions impliquen diferents orientacions envers els altres humans, la qual cosa dóna forma a les persones i als col·lectius. El llibre explora com «els altres» esdevenen objecte dels «nostres sentiments» i són identificats com l'origen d'emocions positives i negatives; i s'interessa alhora pels mecanismes mitjançant els quals aquests objectes emocionals circulen i impregnen els individus i les societats.

Desenvolupant una teoria entorn de la política cultural de les emocions, Sara Ahmed se centra en les relacions que s'estableixen entre els sentiments, el llenguatge i els «cossos». Mostra, així, com les emocions són anomenades en els discursos públics i com involucren sensacions que són sentides de manera externa. L'obra desenvolupa una nova metodologia per a la lectura de l'«emotivitat dels textos» i ofereix una anàlisi del paper de les emocions en els debats sobre qüestions relacionades amb el terrorisme, l'asil i les migracions internacionals; així com la reconciliació i la reparació de les

ferides del passat entre les persones i els grups humans implicats. Atenent les interseccions entre ètnia, gènere i sexualitat, el llibre manté un diàleg amb les tendències clau dels enfocaments feministes i els estudis culturals, la psicologia i la sociologia de les emocions, la fenomenologia i la psicoanàlisi, utilitzant com a porta d'entrada diferents sentiments com ara el dolor, l'odi, la por, el fàstic, la vergonya i l'amor.

Amb aquesta intenció, l'autora desenvolupa el seu treball en vuit capítols, precedits d'una introducció que presenta el contingut i l'estructura de l'obra i una conclusió que repren i reflexiona sobre els aspectes tractats als diversos apartats, relacionant-los entre ells mateixos i amb el concepte d'(in)justícia social.

El llibre enceta el seu discurs amb una anàlisi al voltant del dolor, un sentiment normalment descrit com una sensació física o corporal; però, alhora, amb un fort component emocional. «The contingency of pain» pretén mostrar com els sentiments que són immediats i poden respondre a un dany o atac sobre el propi ésser no són simplement sensacions privades, experimentades per un mateix, sinó que també poden modelar les socie-

tats amb la seva circulació pel domini públic.

Amb aquest convenciment, «The organisation of hate» s'orienta cap a l'odi. Aquest segon capítol explora com els sentiments de dany són reconvertits en malícia, en ira envers els altres, contra els qui són percebuts com a causants del «nostre dolor». S'estudia com l'odi circula a partir de símbols; i s'introdueix el concepte d'«economia afectiva». Mostrant com l'odi opera per mitjà de la configuració de «figures d'odi», les quals són relacionades i transformades en amenaces comunes, l'autora reflexiona entorn dels discursos sobre asil i migració i analitza com l'odi funciona en el marc de la llei i la política, preguntant-se com el llenguatge afecta aquells qui són designats com objecte d'aquest.

A continuació, l'obra aprofundeix i desenvolupa diversos conceptes relacionats amb la interiorització i el llenguatge de les emocions, escrivint com la por, el fàstic, la vergonya i l'amor operen i s'orienten de diverses maneres cap als objectes i les altres persones, la qual cosa conforma els individus i els col·lectius.

Al capítol 3, «The affective politics of fear», Ahmed mostra com la por és atribuïda als cossos dels altres i com aquesta es veu intensificada per la possibilitat que l'objecte de la por intercepti les nostres vides. Analitzant la política espacial de la por i la manera com restringeix la mobilitat d'alguns col·lectius i amplia la d'altres, l'autora denuncia el funcionament de les respostes al terrorisme com una «economia de la por». Unes respostes que impliquen l'associació de la figura del terrorista a uns individus amb unes característiques concretes, amb la possibilitat de trobar-se a qualsevol indret i la voluntat d'actuar en qualsevol moment.

«The performativity of disgust», el quart capítol, examina com el fàstic funciona en la producció de rebuig cap als elements que han de ser exclosos, expulsats de la comunitat. Amb aquesta idea,

el llibre suggereix una teoria segons la qual el fàstic modela els individus dels grups rebutjats, impregnant-se en la seva persona i en el seu cos. Partint dels efectes derivats dels esdeveniments que tingueren lloc l'11 de setembre de 2001 als Estats Units d'Amèrica, Ahmed explora els discursos públics que clamen la cohesió dels ciutadans nord-americans, que demanen l'adhesió d'aquests a unes idees i a un sentiment de rebuig amb conseqüències sobre els membres dels col·lectius que han de ser suposadament mantinguts fora de l'àmbit nacional.

En canvi, als dos capítols següents, s'hi mostra com els objectes de certes emocions poden ser entesos com a «meu» o com a «nostres», presos com un element de pertinença; a la vegada que els objectes dels sentiments poden respondre a ideals de persona i de nació amb diferents efectes sobre aquelles, en funció de les característiques dels ideals en qüestió i de la manera com s'enfoquin.

Al capítol 5, «Shame before others», s'hi estudia com les expressions de vergonya (especialment en els discursos de disculpa) poden proporcionar elements per a la construcció nacional. Quan l'afirmació i el reconeixement de fets lamentables esdevinguts en el passat són sobreposats a la pròpia vergonya, aquesta pot contribuir al creixement d'un ideal col·lectiu, malgrat el fracàs de la traducció d'aquest en un conjunt d'accions reals. El procés de reconciliació a Austràlia proporciona un cas exemplar en aquest sentit: en referència a la demanda que els governs presentin disculpes per les històries d'esclavatge i colonialisme del país, s'evidencia la vergonya com un sentiment profundament ambivalent, i l'exposició de les ferides del passat constitueix una part crucial del que la vergonya pot aconseguir.

«In the name of love», el capítol 6, mostra com els sentiments d'amor també poden ajudar a construir ideals nacionals. Amb aquest objectiu, l'autora destaca

l'important paper del multiculturalisme com un fet que pot afavorir la comprensió i l'estima per la diferència; mentre que l'excessiu narcisisme personal i aliè és situat com un element nociu, causant de conflictes de convivència. L'amor i l'estima s'hi presenten com dos sentiments condicionals; i les condicions d'aquests són molt sovint les que defineixen i diferencien entre els grups i els individus legítims per residir dins la nació, mentre que d'altres són percebuts com un perill o un destorb.

Finalment, els capítols 7 i 8 («Queer feelings» i «Feminist attachments») es pregunten com les emocions operen en el marc de les polítiques sexuals i feministes, com una reorientació de la relació de les persones amb les normes, les aspiracions i els ideals socials establerts. En aquest sentit, Ahmed detecta l'afluència de diferents sentiments: desconfort, dolor, enuig, plaer, admiració, esperança..., en relació amb les normes hegemòniques, la seva pervivència i les possibilitats de canvi.

Per acabar, el llibre conclou amb un capítol de reflexió sobre les implicacions de les emocions i la (in)justícia social. Sota el títol «Conclusion: just emotions», l'autora fa un repàs dels aspectes tractats anteriorment i analitza les relacions que s'estableixen entre els sentiments i els grups humans. Es pregunta com les emocions intervenen en les històries de justícia i d'injustícia, com operen a través dels textos i apareixen en els discursos, no només per denunciar els efectes nocius de les injustícies i els danys i les ferides que provoquen, sinó també per animar la possible reparació i cura dels moments injustos del passat.

En definitiva, no es tracta d'un dicurs que associï les emocions amb el caràcter i l'estat interior dels individus; ni amb les qualitats de les persones que són objecte d'aquestes. Ans és un enfocament que vincula els sentiments amb la simbologia i els seus efectes sobre els éssers socials. Les emocions no només es rela-

cionen amb el poder del llenguatge, sinó que són sovint construïdes com un instrument d'aquest, utilitzades per dirigir els individus cap a falses creences (l'emoció com a retòrica, la retòrica com un estil sense contingut).

Hi ha visions que pressuposen l'emoció com un tipus de discurs de nivell inferior; mentre eleven la raó i la desvinculació emotiva a una posició superior, que no pretén remoure els problemes latents o els conflictes existents. Ahmed, en canvi, ofereix una visió alternativa de les emocions, segons la qual aquestes operen per adherència al llenguatge, impregnant-ne i saturant-ne els símbols. La seva discussió entorn del llenguatge emotiu mostra com aquest esdevé (i és utilitzat com) una eina de poder mitjançant la qual s'aconsegueix alinear unes persones i figures entre elles, mentre que d'altres en resulten excloses.

D'aquesta manera, l'obra desafia l'oposició entre emocions i raó, en part examinant com les respostes emocionals enfront dels altres també operen com a formes de judici. Però la seva tesi no instal·la les emocions com una via d'accés a la veritat o un estil millor de judici. Les emocions, suggereix, són un efecte i són un origen: no estan només relacionades amb les impressions deixades pels altres, sinó que també repercuteixen en el disseny de les normes socials. Com s'indica en els capítols sobre sexualitat i feminisme, el desafiament de les normes socials apareix sovint com a resposta d'unes relacions afectives de descontent, que perceben els codis de conducta hegemònicament establerts com una pèrdua col·lectiva.

Tanmateix, l'obra també assenjala les emocions com un factor de referència temporal o cronològica. Per l'autora, els sentiments són un component de l'ànima del temps; d'un temps que excedeix els intervals vitals individuals, però el passat del qual persisteix en els objectes i en les persones a través de les emocions. Els

sentiments contribueixen a mantenir vives les històries particulars i col·lectives, fins i tot quan aquestes no són recordades conscientment, i, per tant, modelen les vides i donen forma als mons del present. No obstant això, el temps de l'emoció no fa únicament referència al passat i a la seva repercussió en el present; els sentiments també obren futurs, en la mesura que aquests comporten diferents actituds i orientacions envers l'altra gent.

Malgrat que no es tracta d'un llibre pròpiament de geografia, *The cultural politics of emotion* analitza qüestions i aporta idees estretament relacionades amb la geografia humana i social, amb

les (des)alineacions individuals i col·lectives a diverses escales. L'estudi dels mecanismes de les emocions i del rol d'aquestes en la societat proporciona nous elements que ajuden a entendre les dimensions de la inclusió i l'exclusió humana en el temps i l'espai, amb la configuració de mons simbòlics la superfície i les fronteres dels quals es redefeixen per mitjà de la vivència i la pràctica emocional.

Laia Oliver-Frauca

Universitat Autònoma de Barcelona
Departament de Geografia
Laia.Oliver@uab.es

BUTLER, Judith (2004).

Desfer el gènere (Undoing Gender).

Nova York i Londres: Routedge, 273 p.

ISBN 0-415-9623-9¹

Desfer el gènere (Undoing Gender) és una col·lecció d'assaigs escrits entre 1999 i 2004, dirigits a audiències diverses i escrits per a conferències diferents, i és per això que, de vegades, algunes repeticions poden resultar molestes. En aquesta col·lecció, s'hi troben revisats els treballs sobre alguns dels temes centrals de l'obra de Judith Butler: el conflicte de gènere i la (in)coherència de gènere, la crítica de les dualitats i, en concret, les dualitats de gènere: un compromís amb la psicoanàlisi lacaniana i el feminisme francès, les relacions de parentiu fora de l'heterosexualitat normativa, el reconeixement i la comprensió de la persona. També parla d'altres temes directament relacionats amb la política, per exemple: el matrimoni entre homosexuals, les categories de diagnòstic que normalitzen les regulacions de gènere, el reconeixement

de la persona per part de l'estat civil o el seu reconeixement legal, etc. La ressenya que es presenta a continuació està estructurada a partir de tres temes: «normes de gènere», «reconeixement i persones possibles», «gènere, sexualitat i diferència sexual», i acaba amb alguns comentaris finals.

Normes de gènere

Les normes de gènere són un tema recurrent en diferents capítols del llibre. Butler en parla des de dos punts de vista fins a cert punt relacionats. D'una banda, seguint en la línia de Habermas, les normes de gènere fan possible la unió entre persones i proporcionen una entesa mútua que fa possible la vida en comunitat. D'altra banda, tenen una forta funció reglamentària, fins al punt que s'en-

1. Traducció d'Anna Serra Salvi i Elisa Serra Salvi, Departament de Geografia, Història i Història de l'Art, Secció de Geografia, Universitat de Girona.